

Wandeling Market Garden-route

Etappe 1

Joe's Bridge in Lommel – Valkenswaard

JAAP ROBBERN

Met een stuk karton in mijn hand sta ik op hoek van de Dommelseweg met de Eindhovenseweg in Valkenswaard. Ik probeer te liften. Onwennig steek ik mijn duim omhoog als er een nieuwe rij auto's voor het stoplicht ontstaat. Het is niet makkelijk om in Lommel in Vlaanderen terecht te komen. Met het openbaar vervoer duurt het 2 uur en 33 minuten tot Joe's Bridge.

Ineens gebaart iemand in een Belgische auto dat ik mag instappen. Een Nederlandse vrouw, ze is onderweg naar Neerpelt. Daar woont ze, want: mooier huis, groter stuk grond voor minder geld. „Daar koop je een stukje vrijheid”, zegt ze. „Wat moet jij in Lommel doen?”

Ik vertel dat ik de Market Garden-route ga lopen om te schrijven over wat ik onderweg tegenkom. En dat ik vandaag begin. We delen wat welgemeende clichés

over dat het lang geleden is en dat het nooit meer mag gebeuren.

„Hier was ik pas nog met mijn nichtje.” Ze wijst naar het Valkenswaard War Cemetery dat we passeren.

„Maar...”

Mijn bestuurster schudt haar hoofd. „Die oorlog zegt haar niks meer. Dat is iets van dode mensen, vindt mijn nichtje.”

Even later gaan we de Belgische grens over, ze slaat af naar rechts. Dan parkeert ze bij Joe's Bridge.

„Moet je echt hier zijn?”

„Ik denk het.” We kijken samen omhoog naar de stalen brug.

„En wat ga je nu doen?”, vraagt ze.

„Dit hele eind teruglopen.”

Ze grinnikt. „Ik hoop dat je het droog houdt.”

Ik vond het lastig om een startplek te kiezen. Zomaar ergens in Lommel? Terwijl op sommige kaarten juist Neerpelt wordt aangeduid als beginpunt van Operatie Market Garden. Ergens anders staat weer garnizoensstad Leopoldsburg als centraal punt voor

In Nederland is elk monument opgepoetst. Hier woekert brem en onkruid op de historische plek

het begin van Market Garden.

Veldmaarschalk Montgomery noemde deze plek het bruggenhoofd voor Market Garden. Daarom begin ik hier. Deze brug was een soort trechter, een kleine opening in het front waar iedereen doorheen moest om naar het noorden te kunnen. Alle 3000 voertuigen en 50.000 soldaten die meewerkten aan het grondoffensief zijn hier langs getrokken.

Vandaag is het kanaal donker en kalm, op een veldje achter me worden kerstbomen gekweekt. Boven me klinkt het zware gedreun van passerende vrachtwagens. Ik struin rond, in mijn rugzak rammelt een thermosfles tegen mijn broodtrommel.

Nergens staat een bordje met informatie. Ook geen naamplaatje op de reling van de brug. Ik begin te twijfelen of ik op de goede plek ben afgezet. Dus haal ik het boek uit mijn rugzak om de foto van het monument op te zoeken. Ik herken het Jaagpad langs het water, het huis aan de overkant, dat tegenwoordig wit geschilderd is. Ik

sta op twee, drie stappen van de plek waar de fotograaf stond. Zelfs het pad van kinderkopjes naar het bakstenen monument ligt er nog. Maar in plaats van dat monument staat daar een grijze elektriciteitskast. Vreemd. In Nederland is elk oorlogsmonument keurig opgepoetst en aangeharkt. Hier woekert brem en onkruid op deze historische plek.

Terwijl ik over de lange weg richting de grens loop, speur ik naar plaquettes, monumenten, gedenkplaten over Market Garden. Ik voel me een soort detective, maar ik vind niks. Bij de kerk van Lommel-Kolonie staat een monument voor 'den helden gesneuveld in den wereldoorlog 1914-1918'. Misschien zijn de kleine kopie van het Vrijheidsbeeld die ik in een voortuin zie staan en de vele betonnen Amerikaanse zeearenden die ik tegenkom, onbedoelde eerbetonen.

Aan de overkant van de straat is een winkel gevestigd. Op de lichtreclame staat onder andere: sigaretten, snoep en simkaarten. Er is niet veel veranderd. De soldaten

De eigenaar van een antiekwinkel in een loods aan de zijkant van een woonhuis. „De meeste spullen komen uit Lommel. Bij overlijden bellen ze mij.”

Het Valkenswaard War Cemetery. Iedereen had Arnhem voor ogen. Maar wie al omkwam bij de bevrijding van deze paar kilometer, bleef hier achter.

Schrijver Jaap Robben is bekend van zijn romans *Birk* en *Zomervacht*.

Voor *Birk* ontving hij in 2014 de Nederlandse Boekhandelprijs. De 35-jarige Robben is geboren in het Brabantse Oosterhout, ging naar het Koninkstheater Akademie in Den Bosch en woont tegenwoordig in de omgeving van Nijmegen.

Op verzoek van *De Gelderlander*, het *Brabants Dagblad* en het *Eindhovens Dagblad* volgt hij het spoor van de geallieerden tijdens Operatie Market Garden.

De komende acht weken doet hij op deze plek verslag van die wandeling.

die hier 75 jaar geleden langstroken, deelden ook chocolade en sigaretten uit. Vroeger stuurde je een brief naar huis, nu zou je een simkaart kopen.

Er vallen drie druppels regen. Plotseling begint het te hozen, ik spring binnen bij een antiekwinkel in een loods aan de zijkant van een woonhuis. Een buikige man schrikt op tussen de oude meubels.

„Goedemiddag”, zeg ik. „Mag ik even rondkijken?”

Ik krijg een knikje, met het geluid van een onderdrukte gaap. Ik laveer tussen barokke kasten door. Schilderijen met jachttafereeltjes. Een bajonet uit de Eerste Wereldoorlog voor 120 euro. Een foto van poserende soldaten uit dezelfde tijd.

„Mag ik iets vragen?” De eigenaar wipt recht op zijn vermoeide bureaustoel, schijnbaar was hij alweer ingedommeld. „Waar komen deze spullen allemaal vandaan?”

„Meestal uit Lommel. Bij overlijden bellen ze mij.”

„Krijgt u ook weleens iets bin-

nen uit de Tweede Wereldoorlog?”

Hij kijkt me niet-begrijpend aan.

„Bijvoorbeeld een helm. Of iets dat is achtergebleven na Market Garden.”

„Marre-ket Garre-den? Nee. Nooit.” Regen roffelt op het golfplaten dak. „Hier speelt de Grote Oorlog meer.”

„Maar Vlaanderen is toch ook bevrijd?”

De antiquair haalt zijn schouders op. „Hier leeft niemand meer die dat nog bewust heeft meegeemaakt.”

„Maar die Grote Oorlog heeft toch ook niemand meer meegeemaakt?”

„Tja.”

„Is er in de buurt iets dat aan de bevrijding herinnert?”

Traag begint hij zijn hoofd te schudden, knikt dan alsnog. „Die brug daar ginder. Daar staat een monument.”

„Dat kon ik niet vinden.”

„Dan heb je niet goed gekeken”, grinnikt hij. Ik laat op mijn telefoon een foto zien die ik er net heb

gemaakt van het onkruid en de elektriciteitskast. „Daar moet het staan”, zegt hij en hij wijst naar de lege plek.

Bij de grens wordt het drukker. Vrachtwagens denderen langs met nummerborden van Wit-Rusland tot Spanje. In de berm staat een groot kruis met ‘Vrede’ erop. Voor het douanehuis ontdek ik een bordje met informatie, daarop staat: ‘In dit pand werd vroeger door chauffeurs vracht aangemeld onder het genot van een pintje’. Schijnbaar is dat de belangrijkste Vlaamse geschiedenis van deze plek.

Verderop passeer ik de kloeke, grijze Nederlandse grensmaal. Andersom staat er niks. Alsof deze grens niet ook van België is. Het eerste dat je ziet zodra je Nederland binnenkomt, is een breed gemetseld monument. *Bergeyk Poort der bevrijding*. Op 11 september zette hier de eerste verkenningseenheid van het second cavalry regiment voet op Nederlandse bodem. De bevrijding lijkt hier pas te beginnen. Liet België slechts de troepen langstrekken? Of waren zij nog murw van het enorme trauma van de Eerste Wereldoorlog? Waren zij al teveel oorlog gewend en was de Tweede Wereldoorlog het eerste grote Nederlandse trauma?

Vanaf de grens wisselen bossen en weilanden elkaar af. Naast me razen auto's over de asfaltweg. De meeste bomen zijn te jong om de oorlog meegemaakt te hebben, behalve een paar dikke eiken. Ongetwijfeld zijn er diep in het hout nog ingekapselde kogels terug te vinden. Ik taxeer elke boerderij die ik passeer. Stond die er al of niet? Probeer bij teruggemetselde stenen te bedenken of het een kogelgat was. Of zomaar een barst.

Tussen de iele dennenstammetjes van het bos stel ik me voor hoe paniekerig alert je kunt worden van iedereen die zich daartussen onzichtbaar kan maken, maar jou wel ziet. Zodra we bij de open velden komen, benauwt juist die weidsheid me. Het idee dat je niet kunt zien wie zich bij de bosrand

ophouden en met hun vizier naar je zoeken, de wijsvinger al op de trekker. Ik kan me niet voorstellen hoe angstig het moet zijn als je niet weet of je de volgende stap haalt. En de stap erna.

Dan passeer ik een bermmonumentje. Voor Jim. *Forever in our hearts*. Ik vrees dat deze jongen zich tegen de boom heeft doodgedood. De bast is nog wat zwart, maar alweer bijna dichtgegroeid. Er hangen drie foto's. Qua leeftijd, levenslust en brede glimlach verschilt hij niks van de zwart-wit foto's van jongens die verderop op de oorlogsbegraafplaats liggen.

Bij het Valkenswaard War Cemetery schuil ik voor de regen en kijk ik naar de zerken. Ik stelde me begraafplaatsen altijd voor als een soort magneet voor doden. Een middelpunt in een dorp waar alle bewoners heengaan die sterven. Maar deze War Cemetery's vormen een lijn door het land. De route tot Arnhem is een koord en de begraafplaatsen zitten er als kralen aan vast. Iedereen had Arnhem voor ogen. En verder. En ooit terug naar huis. Maar wie al omkwam bij de bevrijding van deze paar kilometer, bleef hier achter. Bijvoorbeeld Norman Mallon. Eén stap voordat hij stierf wist hij natuurlijk ook niet dat verderop zijn begraafplaatsadres Plot 2 – Rij B – nummer 13 zou worden. *Died in the opening battle of Market Garden, on the road towards Valkenswaard*. Het is onbekend hoe oud hij geworden is.

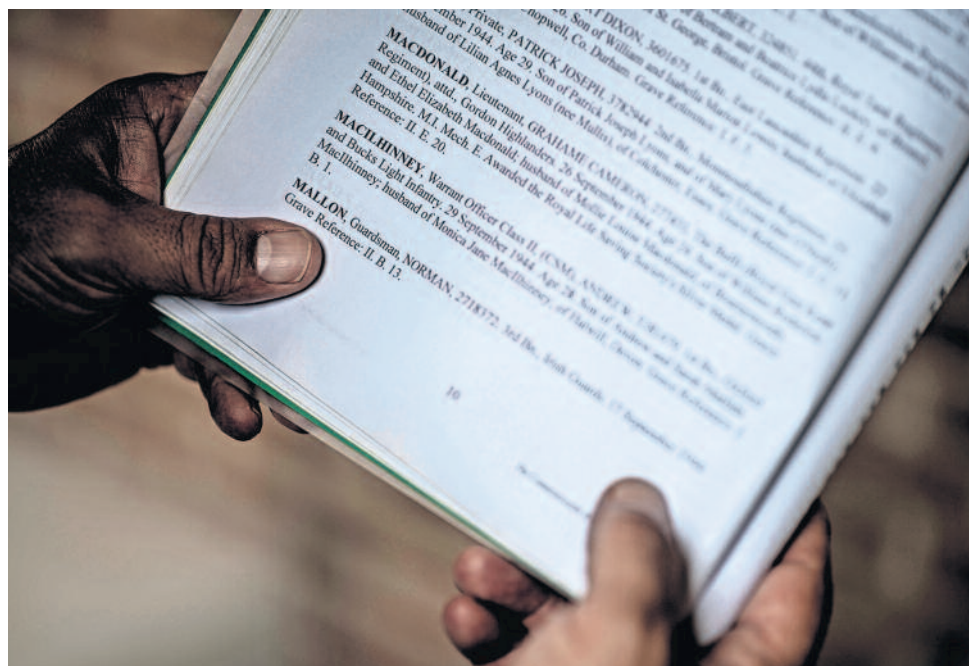
Hoe dichterbij de kerk van Valkenswaard kom, hoe meer huizen ik herken van oude foto's. Het moet een opluchting zijn geweest om na die zware gevechten hieraan te komen. De markt van Valkenswaard heeft iets beschermends met die kerk in de hoek. Dit plein lijkt gebouwd om je te ontvangen. Na bossen en weilanden stond het hier vol met mensen die hen juichend ontvingen. Ik bekijk de lachende soldaten op de foto's. Tot vandaag had ik me nog nooit gerealiseerd dat zij in de uren voordat deze foto werd genomen zoveel maten waren verloren.

120

■ In een antiekwinkel in een loods aan de zijkant van een woonhuis zie ik een bajonet uit de Eerste Wereldoorlog voor 120 euro.

Joe's Bridge in Lommel. Alle 3000 voertuigen en 50.000 soldaten die meewerkten aan het grondoffensief zijn hier langs getrokken.

De naam van Norman Mallon is te vinden in het register van Valkenswaard War Cemetery.

FOTOS: PAUL RAPP